

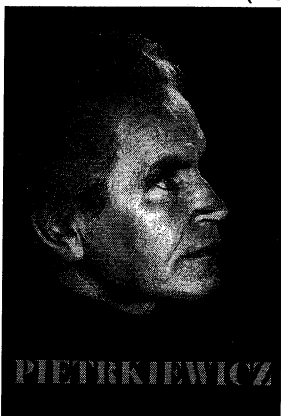
wszystkim o pracowitym, troskliwym aparacie przypisów. Spostrzeżenie to jest wspólne dla wszystkich dotychczasowych recenzentów. Profesor Władysław Hendzel pisze: „Podziw czytelnika książki Obrączki budzi tak zwany «tekst poboczny»: przypisy, odwołania, komentarze, dokumentacja źródeł, sprostowania i uzupełnienia. To niemal wykład na temat życia i recepcji tekstu. Jak zwykle w tekstach autora, tak i tu – urzeka polszczyzna, jasna, bogata, jednoznaczna¹⁴. Dodam jeszcze: urzeka daleko idący, prawie chłodny obiektywizm w ocenach tej twórczości. Autor monografii nawiązuje dialog z czytelnikiem, razem z nim czyta wybrane fragmenty tekstów Kisielewskiego, cytuje głosy krytyki, ale nie podpowiada oceny. Tę musi wypowiedzieć odbiorca.

Monografia Piotra Obrączki to bogaty katalog ważnych propozycji dla przyszłego badacza, to ważny wkład do naukowego pluralizmu w interpretacji tekstu, a nade wszystko sumiennie dopowiedziany fragment wiedzy o naszej literaturze dwudziestolecia międzywojennego.

Bonifacy Miązek

Piotr Obrączka, *Pisarz zapomniany. O życiu i twórczości Zygmunta Kisielewskiego*, Wydawnictwo GENS, Kielce s. 245.

Marcin Lutomiński (POLSKA)

Z ARCHIWUM PIETRKIEWICZA

W nowej serii wydawniczej *Jerzy Pietrkiewicz: Opuscula selecta* ukazały się w 2016 r. trzy tomy: 1 – inwentarz archiwum poety opracowany przez Karolinę Pacholec, 2 – nieznanne poematy pisarza (jako Jana Nepomucyna Rzeckiego) w opracowaniu Barbary Czarneckiej, 3 – pierwsza edycja książkowa w języku polskim powieści *Future to Let* w przekładzie Alicji Skarbińskiej-Zielińskiej jako *Zrezygnować z przyszłości*, z przedmową Rafała Moczkodana.

14 W. Hendzel, *Pamięć o pisarzu zapomnianym*. Opolski polonista pisze o Kisielewskim: „Jego biogram jest bardzo bogaty: nowelista, powieściopisarz, dramaturg, krytyk literacki, redaktor radiowy, organizator międzywojennego życia literackiego, działacz legionowy, za swoje zasługi odznaczony Złotym Wawrzynem Polskiej Akademii Literatury. Mimo wszystko dotyka go zapomnienie”. „Indeks”, nr 7–8, Opole 2016.

Zanim przyjrzymy się tomowi pierwszemu, warto przypomnieć genezę toruńskich prac archiwalnych nad schedą autora *Po chłopsku*. W 2010 r. Jerzy Peterkiewicz Educational Foundation z Londynu przekazała w darze Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika w Toruniu archiwum i pamiątki po pisarzu. Spuścizna Pietrkiewicza została złożona w Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej, a następnie była porządkowana, gdyż jak stwierdzono – prywatne archiwum pisarza nie miało logicznego układu lub takowy się nie zachował.

Od 2013 r. trwały prace nad przygotowaniem inwentarza. Jak czytamy we wstępie do publikacji: „najwięcej czasu pochłonęło identyfikowanie oraz datowanie poszczególnych zwłaszcza drobnych tekstów [...], a także identyfikowanie tekstów obcych. Niełatwe było też porównanie słabo czytelnych rękopisów, np. tłumaczeń poezji Karola Wojtyły, z licznymi i wielokrotnie poprawianymi maszynopisami wierszy” (s. 23). Rozpoznanie wymagały też dzieła sztuki z kolekcji poety (łącznie 90 sztuk).

W 2016 r. Archiwum Emigracji UMK oraz Fundacja Edukacyjna im. Jerzego Pietrkiewicza zainaugurowały wydawanie serii z wybranymi poezjami, korespondencją oraz niepublikowanymi wcześniej w języku polskim tekstami prozatorskimi autora znanego pod dwoma nazwiskami. Dla czytelników rodzimych: Jerzy Pietrkiewicz – głównie poeta autentysta, a później poeta emigrant; dla czytelników anglojęzycznych: Jerzy Peterkiewicz – powieściopisarz, monografista Kościoła Mariawitów, nauczyciel akademicki. Dla wszystkich zainteresowanych literaturą – krytyk literacki i tłumacz. Tak w koniecznym skrócie należałoby przedstawić bohatera książki, o której mowa – autora urodzonego w 1916 r. w Fabianach k. Włocławka, a zmarłego w Londynie w 2007 r.

Pierwszym tomem serii *Jerzy Pietrkiewicz: Opuscula selecta* pod redakcją Rosemary Hunt i Mirosława A. Supruniuka jest *Inwentarz archiwum* opracowany przez Karolinę Pacholec. Oprócz tytułowego rejestru na publikację składają się krótkie teksty informacyjne o losach spuścizny archiwalnej Jerzego Pietrkiewicza, a także o jego biografii twórczej. Na końcu zamieszczono indeks nazwisk oraz dobrej jakości zdjęcia przedstawiające różnego typu źródła – m.in. rękopisy, listy, rysunki, a także dokument przyznania obywatelstwa brytyjskiego. Szkoda, że w spisie treści zabrakło informacji o tym fotograficznym dodatku. Zasadniczą częścią publikacji jest pieczołowicie sporządzony wykaz, w którym znajdziemy m.in. materiały do biografii, fotografie, materiały do twórczości własnej, korespondencję, zagadnienia związane z mariawitami, przedmioty osobiste, dzieła sztuki.

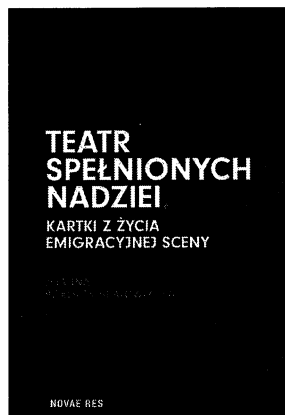
O znaczeniu badań i publikacji biobibliograficznych, takich jak inwentarz archiwum Pietrkiewicza, należałoby napisać więcej osobno. Tak sumiennie wykonana przez Karolinę Pacholec praca będzie niezwykle pomocna badaczom i popularyzatorom twórczości najsłynniejszego

emigranta z Ziemi Dobrzyńskiej – zarówno w ustaleniach natury faktograficznej, jak i interpretacyjnej (np. materiały do genezy utworów, konteksty, glosy). *Inwentarz archiwum* odsłania również bogactwo warsztatowe Pietrkiewicza, jego zainteresowania, sposób pracy, a także znajomości i przyjaźnie.

Na zakończenie dodajmy, że w serii pietrkiewiczowskiej oprócz zapomnianych tekstów pisarza są planowane również prace badawcze nad życiem i twórczością autora *Samych swoich* – utworu także wznownego kiedyś w literackiej serii Archiwum Emigracji.

Marcin Lutomiński

Karolina Pacholec, *Jerzy Pietrkiewicz – inwentarz archiwum*, Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Emigracji, The Jerzy Pietrkiewicz Educational Foundation, Toruń–Londyn 2016.

Izabela Joanna BARRY (USA)

Z KRAKOWA DO TORONTO, CZYLI TEATR DLA EMIGRANTA

Z jakiegoś powodu, którego wyjaśniać tu nie ma potrzeby, przeciętny Polak w Polsce nie ma zbyt wysokiego mniemania o rodaku, który kiedyś podjął wyzwanie losu, opuścił swoją ojczyznę i wyruszył na podbój nowego świata. Najczęściej – o ile w ogóle o nim mówi – nazywa go, dość protekcyjnie, by nie rzec – pogardliwie – Polonusem. Życie owego „Polonusa” także nie jest przedmiotem specjalnego zainteresowania, chyba że chodzi o coraz częstsze głosy doma-

gające się odebrania Polakom mieszkającym za granicą prawa głosu w wyborach. Ta, dość marna trzeba powiedzieć opinia, niestety, nie ulega zmianie, nie wyprostowuje się i – co więcej – nie oddaje sprawiedliwości ogromnej rzeszy polskich emigrantów; nie zauważa i nie docenia pracy, wytrwałości i talentów, z których emigranci – pokonując trudności nieznanne i często trudne do wyobrażenia – potrafili zrobić użytek daleko od swojego kraju. Dlatego niezwykle dobrze się stało, że powstała książka, która nie tylko broni dobrego imienia polskiego emigranta, ale

także opisuje szczegółowo pewien fenomen, którego rola i wartość są nie do przecenienia: Salon Poezji, Muzyki i Teatru w Toronto, czyli teatr stworzony, zbudowany od zera przez Marię Nowotarską, aktorkę Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Joanna Sokołowska Gwizdka, autorka książki *Teatr spełnionych nadziei. Kartki z życia emigracyjnej sceny* przekazuje czytelnikowi historię niezwykłą historię pasji, wytrwałości, samozaparcia, a także jakiegoś niezwykłego zbiegu okoliczności, który także pozwolił na to, by szaleńczy pomysł Nowotarskiej zmienił się w rzeczywistość. Bo doprawdy, los musiał jej sprzyjać, skoro w obcym dla niej mieście, kraju nagle znalazło się tak wielu ludzi skłonnych przyłożyć się do niezwykłego sukcesu Salonu. Ale od początku...

Historia powstania tego teatru brzmi zaskakująco: młoda aktorka, Agata Pilitowska, postanawia opuścić Polskę i wyjechać do Kanady. Ma trójkę małych dzieci, a jej życie składa się nie tylko z zabiegania o dobre role i grania na scenie i w filmie, czyli robienia tego, do czego przygotowała ją szkoła teatralna, ale także, a może przede wszystkim, z walki o kawałek sera, mięsa czy czekolady. Zmęczona beznadziejną sytuacją Agata podejmuje decyzję wyjazdu – tak daleko jak tylko można – do Kanady. Nie jest pierwsza – w tym czasie, w latach 80. XX w. Polskę opuściło kilkaset tysięcy ludzi. Nie wiemy, czy Agata zdawała sobie w tym momencie sprawę z tego, że zapewne będzie musiała zrezygnować z zawodu, nauczyć się czegoś nowego i diametralnie zmienić swoje życie. Tak czy inaczej, opuściła Polskę i znalazła się najpierw w Montrealu, by wkrótce przenieść się do Toronto. Tymczasem w Polsce zostali rodzice – Maria Nowotarska, świetna krakowska aktorka i jej mąż, Jerzy Pilitowski, architekt. Bardzo szybko tęsknota za córką i wnukami skłania ich do wizyty w Kanadzie. Wkrótce podejmują decyzję pozostania w Kanadzie na stałe. Decyzja ta, z jednej strony fantastyczna, bo podyktowana najpiękniejszymi uczuciami – miłością, tęsknotą i troską, z drugiej może wydawać się zupełnie niezrozumiała. Oznaczała bowiem zmianę całego życia, rezygnację – najpewniej – z zawodu, z kariery, porzucenie środowiska, przyjaciół, domu. A jednak.

Pierwszy rok pobytu Marii i Jerzego w Toronto to przyzwyczajanie się do nowych warunków i pomoc zapracowanej Agacie. Ale przecież w jakiejś chwili pojawia się potrzeba minimalnego choćby powrotu do dawnych zajęć. Maria Nowotarska wspomina, że na jakimś przyjęciu towarzyskim powiedziała wiersz Tetmajera „Jak Janosik tańczył z cesarzową”. Goście nie dość, że słuchali w milczeniu to jeszcze zareagowali z entuzjazmem i poprosili o więcej. Tu właśnie zaczyna się historia tego niezwykłego teatru, opartego na pomysle Marii Nowotarskiej i Jerzego Pilitowskiego, teatru bez ścian, bez własnego miejsca, teatru ubożego, często samowystarczального, posiłkującego się talentami i pracą często przypadkowych ludzi, którzy nigdy przedtem z teatrem nie byli związani

Copyright @ by Union of Polish Writers Abroad
Adres Redakcji: 238-246 King Street, London W6 0RF, England

ISSN 0266-4399

Komitet Redakcyjny

Katarzyna BZOWSKA-BUDD

Wojciech KLAS

Andrzej KRZECZUNOWICZ – redaktor naczelny

Bonifacy MIAŻEK

Krzysztof ROWIŃSKI

Regina WASIAK-TAYLOR – sekretarz redakcji

Współpraca: Andrzej Maria BORKOWSKI

Anna Maria MICKIEWICZ

Alexa NEWSOME

Adiustacja: Magdalena HORNUNG

Recenzenci:

dr hab. prof. Jolanta CHWASTYK-KOWALCZYK

dr hab. Ewa Lidia DANOWSKA

Następny numer Pamiętnika Literackiego, tom LIV ukaże się w grudniu 2017 r. Autorów prosimy o nadsyłanie prac na CD w systemie Microsoft Word na adres redakcji (podany wyżej) lub drogą elektroniczną na adres: redakcja@zppno.org

Pamiętnik Literacki jest do nabycia w Księgarni Macierzy Szkolnej, 236-248 King Street, London W6 0RF; księgarni „Veritas” 63 Jeddo Road, London W12 9EE oraz w siedzibie redakcji pisma; w Polsce: w Księgarni im. Bolesława Prusa, Krakowskie Przedmieście 7, 00-068 Warszawa, tel. (00-48-22) 826 1835 oraz w Księgarni Akademickiej, ul. Św. Anny 6, 31-008 Krakow, tel. (00-48-12) 422 1033.

Cena pojedynczego egzemplarza £11.00 wraz z przesyłką.

PAMIĘTNIK LITERACKI

Tom LIII

Projekt okładki
Tadeusz TERLECKI

Grafiki
Joanna CIECHANOWSKA

Wydawca

Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie

CZERWIEC 2017
LONDYN